

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ (1919-2014)

Nuri GÜÇTEKİN*

Öz

Bu çalışmada; Osmanlı'dan günümüze Türkiye'deki yaz ve kış saati uygulamalarının tarihi, gerekçeleriyle beraber ele alınmıştır. Günümüzde dahi önemini kaybetmeyen ve etkisi tartışılmaya devam eden ve etmeye devam edecek konu kapsamında çalışmamız; arşiv belgeleri ve gazete haberleri doğrultusunda hazırlanmıştır. Çalışılan konu her ne kadar Türkiye'deki yaz ve kış saatleri uygulamalarının tarihçesi olsa da aynı zamanda Avrupa ülkeleri ile 1919-1922, 1947-1951 ve 1984'ten günümüze ortak kullanılan yaz ve kış saati uygulamaları hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Fransa, İngiltere, İtalya, Osmanlı Devleti, Kış Saati, Yaz Saati, Türkiye İleri Saat Rejimi.

Abstract

HISTORY OF SUMMER TIME AND WINTER TIME PRACTICES FROM THE OTTOMAN TIMES TO THE PRESENT (1919-2014)

In this study, the history of summer and winter time practices from the Ottoman period to the present in Turkey are handled together with their reasons. This subject which does not lose its importance even at present time and whose impact still continues and is going to continue to be discussed is examined on the archive sources and newspapers. Although the article focuses on the practices in Turkey, it also includes important information about the similar practices carried out in the European countries in 1919-22, 1947-1951 and from 1984 to the present day.

Key Words: France, England, Italy, Ottoman Empire, Winter Time, Summer Time, Turkey Day Light Saving Time Regime.

* Dr. Milli Eğitim Bakanlığı; nuriguctekin@hotmail.com

Giriş

Yaz saati uygulaması; herhangi bir ülkede veya bölgede enerji tasarrufu sağlamak ve gün ışığından daha fazla yararlanmak üzere, saatlerin ilkbahar başlangıcında bir saat ileri ve sonbahar başlangıcında bir saat geri alınmasıdır. Yaz saati ile ileri alınan bir saatin tekrar eski haline getirilmesine ise kış saati denilmektedir*.

Yaz saatinin uygulanmasını çağdaş anlamda ilk kez öneren Yeni Zelandalı böcek bilimci George Vernon Hudson'dur. Hudson 1895 ve 1898 yıllarında Yeni Zelanda'da iki saatlik bir değişimi kapsayan yaz saati uygulaması önermiştir. 1907 yılında ise İngiliz müteahhit William Willett İngiltere'de yaz saati uygulanmasını önermiştir; ancak Birleşik Krallık'ta bu öneri 1915 yılına kadar ilgi çekmemiştir.

Dünya tarihinde, ilk kez yaz saati uygulaması I. Dünya Savaşı sırasında Almanya'da kömür kullanımından tasarruf etmek amacıyla 1915 yılında gündeme gelmiştir. Bunun sonucunda 30 Nisan 1916 tarihinde Almanya, müttefikleri ile beraber Avrupa'da yaz saatini kullanan ilk devlet olmuştur. Böylece Avusturya-Macaristan, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İsveç ve Tanzanya'da yaz saati uygulaması 1916 yılında başlamıştır¹.

Üç hafta sonra, 21 Mayıs 1916 tarihinde bu kez İngiltere'de yaz saatine geçilmesi kabul edilmiştir. Yaz saatinin kabul edilmesinde; bu uygulamanın, savaş zamanının kömür darlığı ile hava baskınlarından kaynaklanan elektrik kesintilerinin yol açtığı zorlukları hafifletecek bir yol olarak görülmesi önemli rol oynamıştır. Bu tarihten sonra, müttefikler ve Avrupa'da savaşta yer almayan birçok devlet yaz saatini kullanmaya başlamıştır. Rusya'da 1917 yılında kullanılmaya başlanan yaz saati uygulaması, Amerika Birleşik Devletleri'nde 19

* Bu konuda Safiye Kıranlar'ın, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*'nin 15. sayısında (İstanbul 2006) yayımlanan "Uluslararası Saatin Kabul Edilmesi ve İleri Saat Uygulaması Kapsamında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Zaman Kavramının Şekillendirilmesi (1919-1946)" başlıklı makalesi mevcuttur (s. 65-96). Yukarıdaki çalışmada ise Sayın Kıranlar'ın makalesinde yer almayan bir kısım arşiv kaynaklarına da yer verilmiş, gazete koleksiyonlarından istifade edilmiş ve makale kapsamı günümüze kadar getirilmiştir. Her iki makale, konu bütünlüğünü sağlaması açısından birbirini tamamlar mahiyette olduğundan *Tarih Dergisi* Yayın Kurulumuzca Nuri Güçtekin'in yazısının neşrine karar verilmiştir.

¹ <http://www.timeanddate.com/time/dst/history.html>. Bu sitede her ülkenin ayrı ayrı yaz ve kış saati uygulamaları hakkında bilgi bulunmaktadır. Türkiye için verilen bilgilerde birçok eksik ve yanlış bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye'de ilk kez yaz saati başlangıç tarihi olarak da 1916 yılı verilmiştir.

Mart 1918 tarihinde yürürlüğe girmiştir².

I. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, birçok Avrupa ülkesinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaz saati uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır. İngiltere, yaz ve kış saati 1930 yılına kadar uygulamaya devam etmiştir. İtalya ve Fransa'da da 1919-1922 yılları arasında yaz saati uygulanmıştır³.

Bu çalışmada; Osmanlı'dan günümüze Türkiye'deki yaz ve kış saati uygulamalarının tarihi beş başlık altında incelenmiştir. Bu şekilde 1919-2014 yılları arasında geçmişten günümüze yaz ve kış saati uygulamalarının hangi gerekçelerle ve nasıl uygulanmış olduğu belgelere dayalı olarak ele alınmıştır. Bunun dışında elde edilen bilgiler sonucunda; Türkiye'de 1919-2014 yaz ve kış saati tablosu hazırlanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Yaz ve Kış Saati Uygulamaları

Kaynaklarda, Osmanlı Devleti'nde yaz saati uygulamasına Almanya'nın müttefiki olarak 1916 yılında başlanıldığı belirtilmektedir; ancak, I. Dünya Savaşı döneminde Osmanlı Devleti'nde yaz saati uygulaması yapılmamıştır. Bu nedenle birçok kaynakta verilen bu bilginin yapılan araştırma sonucu yanlış olduğu tespit edilmiştir.

² <http://www.webexhibits.org/daylightsaving/d.html>.

³ *İkdam Gazetesi*, Numara: 7959, (15 Mart 1338/15 Mart 1922/16 Receb 1340). “Yaz saatinin tatbiki hakkında münakaşalar... Fransa'da saat değişikliğinin faydaları ve aleyhindeki fikirler” isimli haberde şu ifadeler yer almaktadır. “Yaz saatin tatbikiyle bu sene Fransa'da 200 bin ton kömür tasarruf edilmektedir. Fakat yalnız bu sene yaz saati tatbik olunacaktır. Bütün Avrupa memleketlerinde olduğu gibi harbi umumiyyeden beri ülkemizde tatbik edilen bu usulün iktisadi bazı faydaları olduğu gibi, esasen kömür sevkياتında tasarruf sağladığı için kullanılmaktadır. Fransa'da bu saat uygulamasına itirazlar olmuş ve konu Meclis-i Mebusan'a kadar gelmiştir. Yaz saatinin aleyhinde olanlar köylüler ve ziraatçılardır. Bu saatin suni bir saat olduğundan çiftçilikte intizamsızlık dolayısıyla şikâyetçilerdir. Sanayi ve şehir halkı ise, yaz saati ile işlerin daha erken bittiği ve elektrik tasarrufu yapıldığı ve güneş ışığından daha fazla yararlandıkları için uygulamanın devamını istemişlerdir. Hükümet yaz saatin devam etmesi lehinde bir proje teklif etmiştir. Diğer grup ise kaldırılmasını istemiştir. Fransa Ticaret Nazırı söz almış ve Fransa'da 6 Şubat 1920 tarihli kanunla 2 senedir uygulanmakta olan yaz saatinin faydalarını sıralamıştır. Yaz saati sayesinde havagazı, elektrik ve 200 bin ton maden kömürü tasarruf edildiği ve güneş ışığı altında 1 saat daha fazla iş görüldüğünü beyan etmiştir. Ancak muhalif kesimin yaz saatinin ilgası için verdiği teklif 260 karşı 265 oyla kabul olunmuştur. Aleyhinde olan kesim yaz saatinin yalnız Paris gibi büyük şehirlerde faydası olduğu hâlbuki ziraatçıların bundan daha az faydası olduğunu söylemiştir. Ancak başka memleketler yaz saatinin kabul ettiğinden dolayı bizim başka türlü hareket etmemiz münasip olamaz. Bu nedenle yaz saati uygulamasına devam edilmiştir.”

17 Mart 1919 tarihinde, Osmanlı Devleti'nin yaz saatini kabulü ve uygulaması, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın İstanbul'da kurdukları İtilâf Devletleri kömür komisyonunun teklifi ile başlamıştır. Fransa, İtalya ve İngiltere'nin bu komisyonda almış olduğu ortak kararlar, fevkalade komiserleri aracılığıyla Osmanlı Devleti Hariciye Nezareti'ne tebliğ edilmiştir⁴. Bu uygulamanın temel gerekçesi olarak da; İngiltere, Fransa ve İtalya'da iyi neticeler alınması ile beraber elektrik ve kömür tasarrufu yapılması olarak gösterilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nden yaz saatinin tatbiki için oluşturulan komisyona acilen murahhas (delege) gönderilmesini istemişlerdir⁵.

1 Nisan 1919 tarihinde Nafia Nezareti Müsteşarlığı tarafından oluşturulan bir komisyonla yaz saati usulünün uygulanmasına dair alınan karar; Şûra-yı Devlet Riyasetine⁶, Dâhiliye Nezareti'ne⁷ ve Sadaret Mektubi Kalemi'ne gönderilmiştir⁸. Sadaret Mektubi Kalemi'nden Dâhiliye Nezareti'ne yollanan yazıya; 6 Nisan 1919 tarihinde Dâhiliye Nazırı Cemal Bey tarafından Sadrazam Damat Ferid Paşa'ya yazılan cevapta, kararın tüm dairelere tebliğ edildiği bildirilmiştir⁹. Ayrıca gazetelerde ilan verilmiştir. 8 Nisan 1919 tarihli *İkdam* gazetesinde “Yaz saatinin uygulanması başlıyor” başlığıyla verilen ilan yayınlanmıştır¹⁰.

“Tüm memleketlerde uzun zamandır tatbik olunan ve faydalı olan yaz saati usulünün bizde dahi uygulanmasında faydalı olacağı oluşturulan heyetçe Nisanın

⁴ Hamdi Genç, “Zonguldak”, *DİA*, XLIV, 502. Mondros Mütarekesi'nin ardından İtilâf Devletleri, Harp Kömür Merkezi yerine merkezi İstanbul'da bulunan İtilâf Devletleri Kömür Komisyonu'nu kurmuşlardır. Kıranlar, a.g.m., s. 76-77. Bu komisyon İtilaf Devletleri'nin İstanbul'da yaşanan kömür sıkıntısına karşı aldıkları tedbir sonucunda ortaya çıkmıştır.

⁵ BOA, BEO, nr. 4564/342289, (14 Cemaziyelahir 1337/17 Mart 1919). Hariciye Nezareti Umur Müdüriyeti tarafından Sadaret Penahiye gönderilen yazı. Hülâsa (Özet): Memalik-i Osmaniye'de mevsim-i sayf (yaz) saatinin kabulü. Düvel-i müttetifika memurlarından müteşekkil kömür komitesinin teklifi üzerine düvel-i müşarünileyhim fevkalâde komiserleri Memalik-i Osmaniye'de mevsim-i sayf saatinin tatbikini teemmül etmeye karar verdiklerinden ve İngiltere, Fransa ve İtalya'da netâic-i hasenesi görülmüş olan iş bu tedbir elektrik kuvveti ve binaen alazalık kömür istihlakatınca ehemmiyetli tasarrufaat istihsaline müsaade bahş olduğundan ve tedbir-i mezburun mevki-i tatbiki vazına ait ahkâm alakadar şubat vekillerinden mürekkekbir komisyon marifetiyle kararlaştırılacağından bahs ile zikr olunan komisyona hükümet-i seniyyece acilen murahhas tayin buyurulması müşarünileyhim komiserler tarafından irsal olunan müşterek notada iltimas edilmektedir. Hariciye Nazırı Namına Müsteşar 14 Cemaziyelahir 337 fi 17 Mart 335.

⁶ BOA, ŞD, nr. 2841/43, (1 Receb 1337/1 Nisan 1919).

⁷ BOA, DH.İ.UM, nr. 22-3/35, (1 Receb 1337/1 Nisan 1919).

⁸ BOA, BEO, nr. 4564/342289, (1 Receb 1337/1 Nisan 1919).

⁹ BOA, DH.İ.UM, nr. 22-3/35, (5 Receb 1337/7 Nisan 1919).

¹⁰ *İkdam Gazetesi*, Numara: 7959, (8 Nisan 1335/8 Nisan 1919/6 Receb 1337).

10. Perşembe gününden itibaren tatbik edilmesine karar verilmiştir. Şöyle ki: Nisanın 9. gününü 10 gününe bağlayan gece saat 11’de tüm saatler bir saat ileri alınarak 12’ye getirilecek ve yaz müddetince bu saat tatbik edilecektir. Mülkiye, askeriye, şirketler, kumpanyalar, idarehaneler, özel ve resmi okullar, fabrikalar ve ahalinin Nisanın 10. gününden itibaren yeni saate uymaları ilan olunmuştur.” Böylece Osmanlı Devleti’nde ilk kez yaz saati uygulaması, 9 Nisan Çarşamba’yı 10 Nisan Perşembe’ye bağlayan gece, yani 10 Nisan 1919 tarihinde başlamıştır¹¹.

25 Eylül 1335/25 Eylül 1919 tarihli ve 103 numaralı Düvel-i müttefika kömür komisyonunun teklifi ve İngiltere, Fransa ve İtalya’nın ortak kararı neticesinde; geçen Nisanın 10. gününden beri uygulanmakta olan yaz saatine mevsimin değişmesi sebebiyle gerek kalmadığından Ekim ayının ikinci gününden itibaren kaldırılması Nafia Nezareti’ne bildirilmiştir¹². Nafia Nezareti, mevsimin tebdili münasebetiyle Ekim ayının birinci gününü ikinci gününe bağlayan gecenin yarısında tüm saatlerin bir saat geriye alınması kararını Sadaret Kalemî’ne göndermiştir.

27 Eylül 1919 tarihinde Sadaret Mektubi Kalemî, alınan kararı Dâhiliye Nezareti¹³, Şûra-yı Devlet¹⁴ ve tüm dairelere bildirmiştir¹⁵. Ayrıca gazetelerde ilan verilmiştir. 1 Ekim 1919 tarihli *İkdam* gazetesinde “Kış saati” başlığıyla verilen ilan yayınlanmıştır¹⁶. Böylece Osmanlı Devleti’nde ilk kez kış saati uygulaması; 1 Ekim Çarşamba’yı 2 Ekim Perşembe’ye bağlayan gece başlatılmış ve 2 Ekim 1919 tarihinden itibaren uygulanmıştır.

21 Şubat 1920 tarihinde Düvel-i müttefika kömür komisyonunun teklifi İngiltere, Fransa ve İtalya’nın ortak kararı ve fevkalade komiserlikleri tarafından Hariciye Nezareti’ne gönderilen yazıda; iktisadi sebeplerden dolayı faydalı olan yaz saati uygulamasının Osmanlı Devleti’nde 1 Mart 1920 tarihinden itibaren

¹¹ Kıranlar, a.g.m., s. 78; BOA, ŞD, nr. 2841/43, (1 Receb 1337/1 Nisan 1919). Ek 1: Nafia Nezareti komisyonunda hazırlanan ilan. *İkdam Gazetesi*, 10 Nisan 1335/10 Nisan 1919 / 9 Receb 1337, Numara: 7962. Yaz saatinin tatbikine bugünden itibaren başlanacaktır. Dün gece alafrağa saat 11’de saatler 12’ye getirilmiştir.

¹² BOA, BEO, nr. 4593/344403, (1 Muharrem 1338/26 Eylül 1919). Nafia Nezareti komisyonunda hazırlanan kış saati hakkındaki ilan.

¹³ BOA, DH.İ.UM, nr. 22-2/22, (2 Muharrem 1338/27 Eylül 1919).

¹⁴ BOA, ŞD, nr. 2842/32, (2 Muharrem 1338/27 Eylül 1919).

¹⁵ BOA, BEO, nr. 4593/344403, (2 Muharrem 1338/27 Eylül 1919)

¹⁶ *İkdam Gazetesi*, Numara: 8131, (1 Teşrinievvel 1335/1 Ekim 1919). Bu akşamdan itibaren kış saati kabul edilecektir. Herkesin gece yarısından sonra 1’de saatlerini bir saat geriye alması lazımdır.

tatbik edilmesi istenmiştir¹⁷. 25 Şubat 1920 tarihinde Nafia Nezareti Müsteşarlığı tarafından oluşturulan komisyonda; geçen sene tatbik edilmiş olan yaz saatinin iktisadi sebepler dolayısıyla Mart ayının birinci gününden itibaren 1920’de de uygulanmasına karar vermiştir¹⁸. Aynı gün alınan karar Hariciye ve Nafia Nezaretlerinden Sadaret Kalemi’ne gönderilmiştir. Buradan Sadaret Mektubi Kalemi aynı gün alınan kararı Dâhiliye Nezareti¹⁹, Şûra-yı Devlet ve tüm dairelere bildirmiştir²⁰. Arşiv belgelerinde yaz saatinin nasıl uygulanacağı hakkında bilgi verilmemiştir. Uygulama şu şekilde olmuştur: 29 Şubat 1920 Pazar’ı 1 Mart 1920 Pazartesi’ye bağlayan gece saat 11’de tüm saatler bir saat ileri alınarak 12’ye getirilmiş ve 1 Mart 1920 tarihinden itibaren yaz ayları müddetince bu saate göre hareket edilmiştir²¹.

17 Ekim 1920 tarihinde İngiltere, Fransa ve İtalya fevkalade komiserlikleri tarafından Hariciye Nezareti’ne verdikleri tahrir-i müsterekte (ortak kararda) kış saatinin 1 Kasım 1920’den itibaren tatbikinin uygun olduğu bu nedenle 31 Ekim-1 Kasım gecesi yaz saatiyle saat 1’de saatlerin bir saat geri alınması gerektiği beyan olunmuş ve durumun tüm dairelere tebliği istenmiştir²².

Aynı gün alınan kararlar Hariciye ve Nafia Nezaretleri’nden Sadaret Kalemi’ne gönderilmiştir. Nafia Nezareti tarafından kış saati ilan edilmiştir. “Tatbik edilmekte olan yaz saatinin mevsim dolayısıyla aslına döndürülmesine karar verildiğinden bu ayın 31. gününü Kasım ayının birinci gününe bağlayan gecesi saat 1’de tüm saatlerin bir saat geri alınarak 12’e getirilecektir. Bundan dolayı Mülkiye, Askeriye, hizmet veren şirketler, kumpanyalar, idarehaneler, resmi ve özel okullar, fabrikalar ve tüm ahalinin bu suretle hareketi ve mevcut saate göre mesailerini ve tarifelerini aynen devam etmeleri 1 Kasım’dan sonra saati asliye göre tatbik eylemeleri lüzumu ilan olunmuştur.”²³ Buradan Sadaret

¹⁷ BOA, BEO, nr. 4619/346351, (5 Cemaziyelahir 1338/25 Şubat 1920). Hariciye Nezareti Kalemi’nden 20775/85 numaralı Sadaret Penahiye gönderilen yazı.

¹⁸ BOA, BEO, nr. 4619/346351, (5 Cemaziyelahir 1338/25 Şubat 1920). Nafia Nezareti Kalemi’nden 11 numaralı Sadaret Penahiye gönderilen yazı.

¹⁹ BOA, DH.İ.UM, nr. 22-2/50, (9 Cemaziyelahir 1338/29 Şubat 1920). Buradaki tarih farkı Dâhiliye Nezareti’nin tüm dairelere imza karşılığı tebliğ edildiğinden kaynaklanmaktadır.

²⁰ BOA, ŞD, nr. 2843/7, (8 Cemaziyelahir 1338/28 Şubat 1920).

²¹ *İkdam Gazetesi*, Numara: 8380, (29 Şubat 1336/29 Şubat 1920/9 Cemaziyelahir 1338). “Yaz saatinin tatbiki bir saat ileri bu gece yarısından itibaren.” Bu gece yarısından itibaren yaz saatinin tatbikine başlanacaktır. Saat 11’de bütün resmi ve özel kurumlar saatlerini 12’e getirecek ve bu şekilde hareket edeceklerdir.

²² BOA, BEO, nr. 4660/349444, (4 Safer 1339/17 Ekim 1920).

²³ BOA, BEO, nr. 4660/349444, (6 Safer 1339/19 Ekim 1920).

Mektubi Kalemi, 19 Ekim 1920 tarihinde alınan kararı Dâhiliye Nezareti²⁴, Şûra-yı Devlet ve tüm dairelere bildirmiştir²⁵. Uygulama şu şekilde olmuştur: 31 Ekim 1920 Pazar'ı 1 Kasım 1920 Pazartesi'ye bağlayan gece saat sabah 1'de tüm saatler bir saat geri alınarak 12'ye getirilmiş ve 1 Kasım 1920 tarihinden itibaren uygulanmıştır²⁶.

Fransa, İtalya ve İngiltere fevkalade komiserlikleri tarafından Hariciye Nezareti'ne gönderilen 27 Şubat 1921 tarihli 811 numaralı takirde; iktisadi sebeplerden dolayı yaz saati uygulamasının Osmanlı Devleti'nde Mart ayının 14. gününü 15. gününe bağlayan gecede tatbik olunacağından vasati saat 12'de saatlerin bir saat ileri alınması istenmiştir²⁷. 8 Mart 1921 tarihinde Hariciye ve Nafia Nezaretleri tarafından alınan karar Sadaret Kalemi'ne gönderilmiştir. Buradan Sadaret Mektubi Kalemi aynı gün alınan kararı, Şûra-yı Devlet²⁸, Dâhiliye Nezareti ve tüm dairelere bildirmiştir²⁹. Uygulama şu şekilde olmuştur: 14 Mart 1921 Pazartesi'yi 15 Mart 1921 Salı'ya bağlayan gece saat 12'de tüm saatler bir saat ileri alınarak 1'e getirilmiş ve 15 Mart 1921 tarihinden itibaren yaz ayları müddetince bu saate göre hareket edilmiştir³⁰.

11 Ekim 1921 tarihinde İngiltere, Fransa ve İtalya fevkalade komiserlikleri tarafından Hariciye Nezaretine verdikleri takrir-i müşterekte (ortak kararda) kış saatinin 1 Kasım 1921'den itibaren yeniden tatbikinin uygun olduğu bu nedenle bu ayın 31. gününü Kasım ayının 1. gününe bağlayan gecede vasati saat 1'de tüm saatlerin bir saat geriye alınması gerektiği beyan olunmuş ve durumun tüm

²⁴ BOA, DH.İ.UM, nr. 19-14/1-29, (12 Safer 1339/26 Ekim 1920). Dâhiliye Nezareti tarafından Nazır İzzet Paşa Hazretlerine, İstanbul Vilayeti Vekâletine, Şehremaneti, Polis Müdüriyetine ve Umum Jandarma Kumandanlığı'na tebliğ edilmiştir.

²⁵ BOA, ŞD, nr. 2844/29, (7 Safer 1339/21 Ekim 1920).

²⁶ *İkdam Gazetesi*, Numara: 8494, (31 Teşrinievvel 1336/31 Ekim 1920/19 Safer 1339). "Kış saati bu gece yarısında başlıyor." Uluslararası Kömür Heyeti, hükümeti müttefike mümessilleri namına ahaliye teşrinisaninin ilk gününden itibaren saati tabiinin tekrar başlanacağını ilan eder. 31 Teşrinievvel-1 Teşrinisani gecesini bütün saatler sabah saat 1'inde (yaz saati) bir saat geri alınacaktır.

²⁷ BOA, BEO, nr. 4676/350655, (28 Cemaziyelahir 1339/8 Mart 1921).

²⁸ BOA, ŞD, nr. 2845/18, (28 Cemaziyelahir 1339/8 Mart 1921). Sadaret Azmi Mektubi Kalemi tarafından 350655 numaralı Şûra-yı Devlet Riyaseti Celiyyesine gönderilen yazı.

²⁹ BOA, DH.İ.UM, nr. 19/16, (4 Receb 1339/14 Mart 1921). Buradaki tarih farkı Dâhiliye Nezareti'nin tüm dairelere imza karşılığı tebliğ edilmesinden kaynaklanmaktadır.

³⁰ *İkdam Gazetesi*, Numara: 8621, (14 Mart 1337/14 Mart 1921/4 Receb 1339). "Bu geceden itibaren tatbik ediliyor." Yaz saati 15 Mart 1921 Salı gününden itibaren uygulanacaktır. Martın 14. gününü 15. gününü bağlayan gecede saat 12'de bir saat ileri alınarak 1'e getirilecektir.

dairelere tebliğ edilmesi istenmiştir³¹. Aynı gün alınan karar Hariciye Nezareti'nden Sadaret Kalemi'ne gönderilmiştir. Sadaret Mektubi Kalemi aynı gün alınan kararı Dâhiliye Nezareti³², Şûra-yı Devlet ve tüm dairelere bildirmiştir³³. Uygulama şu şekilde olmuştur: 31 Ekim 1920 Pazartesi'yi 1 Kasım 1921 Salı'ya bağlayan gece saat sabah 1'de tüm saatler bir saat geri alınarak 12'ye getirilmiş ve 1 Kasım 1921 tarihinden itibaren uygulanmıştır³⁴.

Osmanlı Devleti'nde son yaz saati uygulaması; Fransa, İtalya ve İngiltere fevkalade komiserleri tarafından Hariciye Nezareti'ne gönderilen 27 Şubat 1922 tarihli 811 numaralı tahrir sonucunda gerçekleşmiştir. 15 Mart tarihinden itibaren yaz saatinin tatbiki ve 14-15 Mart 1922 tarihli gece yarısında saatlerin bir saat ileri alınması istenmiştir³⁵. 7 Mart 1922 tarihinde alınan karar Hariciye Nezareti'nden Şûra-yı Devlet³⁶ ve Dâhiliye Nezareti'ne gönderilmiştir³⁷. Dâhiliye Nezareti ve Şûra-yı Devlet alınan kararı tüm dairelere ilan etmişlerdir³⁸. Uygulama şu şekilde olmuştur: 14 Mart 1922 Salı'yı 15 Mart 1922 Çarşamba'ya bağlayan gece saat 12'de tüm saatler bir saat ileri alınarak 1'e getirilmiş ve 15 Mart 1922 tarihinden itibaren yaz ayları müddetince bu saate göre hareket edilmiştir³⁹.

Osmanlı Devleti'nde son kış saati uygulaması; 12 Ekim 1922 tarihinde İngiltere, Fransa ve İtalya fevkalade komiserlikleri tarafından Hariciye Nezareti'ne verdikleri tahrir-i müşterekte (ortak kararda) kış saatinin 1 Kasım 1922'den itibaren yeniden iadesinin uygun ve faydalı olduğu bu nedenle 31 Ekim-1 Kasım gecesi sabahı (yaz saati) saat 1'de tüm saatlerin bir saat geriye alınması gerektiği beyan olunmuş ve durumun tüm dairelere tebliğ edilmesi istenmiştir⁴⁰.

³¹ BOA, BEO, nr. 4696/352180, (16 Safer 1340/18 Ekim 1921).

³² BOA, DH.İ.UM, nr. 123/8, (16 Safer 1340/18 Ekim 1921).

³³ BOA, ŞD, nr. 2847/2, (16 Safer 1340/18 Ekim 1921).

³⁴ *İkdam Gazetesi*, Numara: 8846, (31 Teşrinievvel 1337/31 Ekim 1921/29 Safer 1340). "Bu akşam gece yarısında saatler bir saat geri alınacaktır." Teşrinisaninin birinden itibaren İstanbul'da saatler bir saat geriye alınacaktır. Bu gece yarısından sonra saat 1'de saatler bir saat geriye alınarak 12'ye getirilecektir.

³⁵ BOA, DH.İ.UM, nr. 19-20/1-20, (8 Receb 1340/7 Mart 1922).

³⁶ BOA, ŞD, nr. 2847/29, (8 Receb 1340/7 Mart 1922).

³⁷ BOA, DH.İ.UM, nr. 19-20/1-20, (8 Receb 1340/7 Mart 1922).

³⁸ BOA, DH.İ.UM, nr. 19-20/1-20, (10 Receb 1340/9 Mart 1922). İdare-i Umumiye Dâhiliye Müdüriyetinden; Nazır Ali Rıza Paşa Hazretlerine, İstanbul Vilayetine, Şehremanetine, Polis Müdüriyetine, Posta ve Telgraf Darüleytam ve Jandarma Müdürlüklerine gönderilmiştir.

³⁹ *İkdam Gazetesi*, Numara: 8977, (14 Mart 1338/14 Mart 1922/15 Receb 1340). Yaz saati için bu gece saatlerinizi bir saat ileri almalı ve 12 iken 1 yapmalıyız.

⁴⁰ BOA, BEO, nr. 4722/354146, (27 Safer 1341/19 Ekim 1922). Hariciye Nezareti'nden Sadarete gönderilmiştir. Hülasa (Özet): Kış saati hakkında.

19 Ekim 1922 tarihinde alınan karar Hariciye Nezareti'nden Sadaret Kalemî'ne gönderilmiştir. Sadaret Mektubi Kalemî 21 Ekim 1922 tarihinde alınan kararı Şûra-yı Devlet ve tüm dairelere bildirmiştir⁴¹. Uygulama şu şekilde olmuştur. 31 Ekim 1922 Salı'yı 1 Kasım 1922 Çarşamba'ya bağlayan gece saat sabah 1'de tüm saatler bir saat geri alınarak 12'ye getirilmiş ve 1 Kasım 1922 tarihinden itibaren uygulanmıştır⁴².

Belgelerden de anlaşılacağı gibi Osmanlı Devleti'nde 1919-1922 yılları arasında yaz ve kış saati uygulamaları kendi isteği ve iradesi dışında İtilaf Devletleri'nin kararlarını uygulama şeklinde gerçekleşmiştir. Yaz ve kış saati uygulaması, ülkeye faydasından çok İtilaf Devletleri'nin isteklerinin kayıtsız şartsız gerçekleştirilmesidir. Osmanlı Devleti bu uygulamayı bir yenilik olarak görmemiştir. 1919 yılında yaz ve kış saatine geçilecek tarihler öncesinde tüm vilayetlere gecikmeksizin tebliğ edilmiştir. Devlet yapılan uygulamayı kontrol için ayrıca çaba harcamamıştır. Çünkü ezan, mesai, ulaşım ve diğer tüm sosyal hayat bu yeni saate göre düzenlendiğinden buna gerekte kalmamıştır. 1920-1922 yılları arasında ise yaz ve kış saati uygulaması sadece İstanbul ile sınırlı kalmıştır. Arşiv belgelerinde diğer vilayetlere gönderildiğine dair bir kayıt bulunmamaktadır. Özellikle 16 Mart 1920'de İstanbul'un işgalinden sonra TBMM Hükümetlerinin bu uygulama hakkında bir kararı tespit edilememiştir. Ancak savaş şartları, haberleşme ve diğer konular dolayısıyla yaz saatine geçildiği belirtilmeden mesai değişikliği yapılmıştır.

1919-1922 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde yaz ve kış saatinin tatbiki için yapılan yazışma şu şekilde olmuştur. İngiltere, Fransa ve İtalya'nın İstanbul'da kurdukları, İtilaf Devletleri kömür komisyonunda yaz ve kış saatinin başlama ve bitiş tarihi hakkında almış oldukları ortak karar fevkalade komiserlikleri aracılığıyla Osmanlı Devleti'nin Hariciye Nezareti'ne tebliğ edilmiştir. Buradan Sadaret Kalemî'ne havale edilmiştir. Nafia Nezareti Müsteşarlığı tarafından oluşturulan komisyon alınan kararı diğer dairelere ve Sadaret Mektubi Kalemî'ne

⁴¹ BOA, BEO, nr. 4722/354146, (29 S 1341/21 Ekim 1922). BOA, ŞD, 2848/39, (29 S 1341/21 Ekim 1922).

⁴² *İkdam Gazetesi*, Numara: 9203, (31 Teşrinievvel 1338/31 Ekim 1922/10 Rebiülevvel 1341). “Bu akşamdan itibaren saatlerinizi bir saat geriye alacaksınız.” Teşrinisaninin birinden itibaren İstanbul'da saatlerin bir saat geriye alınacaktır. Bu gece yarısından sonra saat 1'de saatler bir saat geriye alınarak 12'ye getirilecektir. Uluslararası Kömür Heyeti, hükümeti müttefike fevkalade komiserleri namına hareket eden kömür heyeti hakiki saatin 1 Teşrinisaniden itibaren iade edileceğini ilan eder. 31 Teşrinievvel-1 Teşrinisani gecesi bütün saatler sabah saat 1'inde (yaz saati) bir saat geri alınacaktır.

göndermiştir. Sadaret Mektubi Kalemî'nce Maliye, Dâhiliye, Adliye, Evkaf, Hariciye, Bahriye, Maârif, Posta, Hazine-i Hassa, Divan-ı Muhasebat, Nafia, Harbiye, Meşihat, Ticaret, Sıhhiye ve Şûra-yı Devlet ve tüm dairelere tebliğ edilmiştir. Ayrıca gazetelerde yaz ve kış saatleri halka ilan edilmiştir.

1919-1922 yıllarında yaz ve kış saati âdetinden İstanbul gazeteleri övgü dolu sözlerle bahsetmemiş bunu işe yaramaz bir Frenk âdeti olarak görmüştür⁴³. Ancak gösterilen tepkiler sonuçsuz kalmıştır. Çünkü Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri'yle iyi geçinerek ve tüm istediklerini yaparak ülkeyi siyaseten yani barış yoluyla kurtarabileceği kanaatindeydi.

Atatürk Dönemi Yaz ve Kış Saati Uygulamaları (1923-1938)

Lozan Anlaşması sonucunda İngiltere, Fransa ve İtalya'nın İstanbul'da kurdukları, İtilaf Devletleri kömür komisyonu sona ermiştir. 1923 yılında Fransa ve İtalya'da da yaz saati uygulamasından vazgeçilmiştir. 1923 yılında İngiltere Hükümeti, Türkiye Cumhuriyeti'nin yaz saatini tatbik etmesini istemiştir. 1 Mart 1923 tarihinde Hariciye Vekâleti adına İrfan Bey tarafından verilen cevapta, "İstanbul'da Marttan itibaren vaz' edilmekte olan (uygulanan) yaz saati usulünün vaki olan teşebbüs üzerine Türkiye'nin umuru dâhiliyesine (iç işlerine) müdahale addedilerek bu sene tatbikinden sarf-ı nazar edildiği (vaz geçildiği) komisyon namına tebliğ edilmiştir" denilmiştir⁴⁴. 23 Nisan 1923 tarihinde İngiltere komiserinden, Dışişleri Bakanlığı İstanbul temsilcisi Doktor Adnan Bey'e (Adıvar) gönderilen yazıda, "İngiltere'de yaz saati uygulaması 22 Nisan saat 02.00'dan itibaren başlayarak 16 Kasım 1923 tarihine kadar devam edeceği" bildirilmiştir⁴⁵. Belgelerden anlaşılacağı üzere, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde yaz saati uygulaması yapılmamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez yaz saati uygulaması; 13 Mayıs 1924 tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında alınan karar neticesinde kabul edilmiştir⁴⁶. Bu alınan karar gazetelerde ilan edilmiştir⁴⁷. Uygulama şu şekilde

⁴³ Kıranlar, *a.g.e.*, s.80-82.

⁴⁴ BOA, HR.İM, nr. 16/166, 1.3.1923.

⁴⁵ BOA, HR.İM., nr. 49/14, 23.3.1923.

⁴⁶ BCA, Fon No: 30.18.1.1, Yer No: 9.25.7, 14.5.1924. Ek 2 Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekâlet Kalemî Mahsus Müdüriyeti Adet: 510. Mâh-ı cârinin (Bugünün) on üçüncü günü gayr-ı temsi vasatı saatle (öğleden önce) kable'l-zemâil (ikinci) ikiden itibaren yaz saatinin kabulü İcra Vekilleri Heyeti'nin 14.5.1340 içtimasında kararlaştırılmıştır. 14 Mayıs 1924.

⁴⁷ *Akşam Gazetesi*, Numara: 3005, (8 Mayıs 1340/8 Mayıs 1924/5 Şevval 1342). Yaz saati

olmuştur: 13 Mayıs 1924 Salı gecesini saat 12’de tüm saatler bir saat ileri alınarak 1’e getirilmiş ve yaz ayları müddetince bu saat kullanılmıştır⁴⁸. Yaz saatinin tatbiki münasebetiyle memurların mesai saati 10.00’da başlatılmış, saat 1’den 2’ye kadar öğle tatili yapmaları ve saat 5.30’da vazifelerinin sona ermesi kararlaştırılmıştır⁴⁹.

1 Ekim 1924 tarihinde yaz saati uygulamasına son verilmiş ve aynı tarihte kış saati uygulanmaya başlanılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nde ilk kez kış saati uygulaması; 17 Eylül 1924 tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında alınan karar neticesinde kabul edilmiştir⁵⁰. Böylece 1 Ekim 1924 Çarşamba gecesini saat 12’de tüm saatler bir saat geri alınarak 11’e getirilmiştir⁵¹.

Türkiye Cumhuriyeti’nde ikinci kez yaz saati uygulaması; 1 Mayıs 1925 tarihli İcra Vekilleri Heyeti toplantısında alınan karar neticesinde kabul edilmiştir. Kararname şu şekildedir: 30 Nisan akşamını 1 Mayıs tarihine bağlayan gece yarısından itibaren, tüm Türkiye dâhilinde saatler bir saat ileri alınmasıyla yaz saati tatbik olunması ve 1 Mayıs 1341/1 Mayıs 1925 tarihinden itibaren tüm dairelerin mesaisi saat 9.30’dan 12’ye ve öğleden sonra 1.30’dan 6’ya kadar ifa edilmesi İcra Vekilleri Heyeti’nin 29 Nisan 1341 içtimasında kararlaştırılmıştır⁵². Bu alınan karar 30 Nisan 1925 tarihinin Cuma gününe yani tatile gelmesi nedeniyle gazetelerde ilan edilememiştir. Gazetelerde yaz saatinin ilanı 3 Mayıs

Mayısın 13’ünde tatbik olunacaktır. Bu sabah Dâhiliye Vekâleti İstanbul Vilâyâtına Mayısın 13. gecesinden itibaren yaz saatinin tatbik olunmasını tüm resmi ve özel kurumlara tebligat icrası lüzumu telgrafla bildirilmiştir.

⁴⁸ *Akşam Gazetesi*, Numara: 3010, (13 Mayıs 1340/13 Mayıs 1924/10 Şevval 1342). Bu gece yatmadan evvel cep ve duvar saatlerinizi bir saat ileri alınız. Gece saat 12’den itibaren yaz saati başlıyor.

⁴⁹ BCA, Fon No: 18..09.0.0, Yer No: 1.8.8, 20.5.1924. İstanbul Vilâyâtı Umuru Tahririye Müdüriyetinden Maârif Müdüriyetine.

⁵⁰ Kıranlar, a.g.m., s. 83; BCA, Fon No: 30..18.1.1, Yer No: 11.44.6, 17.9.1924. Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekâlet Kalemî Mahsus Müdüriyeti Adet: 890. Teşrinievvelin birinci günü gece yarısından sonra birden itibaren kış saatinin tatbiki İcra Vekilleri Heyeti’nin 17.09.1340 tarihli içtimasında kabul edilmiş ve keyfiyet tüm vekâletlere tebliği kararlaştırılmıştır. 17 Eylül 1924.

⁵¹ *Akşam Gazetesi*, Numara: 3147, (1 Teşrinievvel 1340/1 Ekim 1924/2 Rebiülevvel 1342). “Yaz saati bitti. Bu gece yarısı saatler bir saat geri alınacak.” Ankara’dan resmi emir geldi. Bu sabah Ankara’dan İstanbul’a tebliğ edilen Heyeti Vükela kararı mucibince bu gece yarısından sonra yaz saati sona erecek ve saatler bir saat geri alınacaktır. Tüm fabrikalar, şirketler, vapurlar, resmi ve özel kurumlar ve halk bu gece saat 12’de saatlerini 11’e getireceklerdir. Rasathane Müdürü Fatın Efendi resmi emrin geldiğini ve bu suretle hareket edilmesi lazım geldiğini bugün gazetemize bildirmiştir.

⁵² BCA, Fon No: 30..18.1.1, Yer No: 13.24.18, 29.4.1925. Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekâlet Kalemî Mahsus Müdüriyeti, Adet:1824. Kararname.

1925 tarihinde verilmiştir⁵³. Uygulama şu şekilde olmuştur: 1 Mayıs 1925 Cumartesi gecesi saat 12'de tüm saatler bir saat ileri alınarak 1'e getirilmiştir.

1 Ekim 1925 tarihinde yaz saati uygulamasına son verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan ikinci kış saati uygulaması; 20 Eylül 1925 tarihli İcra Vekilleri Heyeti'nce alınan karar neticesinde kabul edilmiştir. Kararname şu şekildedir: 1 Ekim 1925 gece yarısından itibaren, bütün memlekette kış saatinin tatbiki Nafia ve Ticaret Vekâletlerinin teklifleri üzerine, İcra Vekilleri Heyeti'nce kararlaştırılmıştır⁵⁴. Böylece 1 Ekim 1925 Çarşamba gecesi saat 12'de tüm saatler bir saat geri alınarak 11'e getirilmiştir⁵⁵.

Atatürk Dönemi'nde yapılan son yaz saati uygulaması, 1 Mayıs 1926 Cumartesi gecesi saat 12'de tüm saatler bir saat ileri alınarak 1'e getirilerek tatbik edilmiştir⁵⁶. Bu tarihten sonra alınan yaz saati geri alınmamış ve 1940 yılına kadar bu ileri saatte kalınmıştır.

II. Dünya Savaşı Dönemi Yaz ve Kış Saati Uygulamaları (1939-1945)

Bu tarihler arasında yaz saati uygulamasına geçilmesinde en önemli etken II. Dünya Savaşı'nın ağır koşullarıdır. Bu süreçte Türkiye tek taraflı-ancak harp harici bir dış politika izlemiş, cephelerin dışında savaş ekonomisinin tüm ağırlığıyla yaşamıştır. Bu nedenle Ocak ayında Milli Korunma Kanunu kabul edilmiştir. Bunu uygulamak içinde Koordinasyon Heyeti Reisliği kurulmuştur. "Güneş ışığından daha fazla yararlanmak ve aydınlatmada kullanılan her türlü maddeden tasarruf sağlamak amacıyla saatlerin bir saat ileri alınması Koordinasyon Heyeti Reisliği tarafından 27 Haziran 1940 tarihinde teklif edilmiş

⁵³ *Akşam Gazetesi*, Numara: 3555, (3 Mayıs 1341/3 Mayıs 1925/10 Şevval 1343). Yaz saati uygulaması başlıyor. *İkdam Gazetesi*, Numara: 10085, (3 Mayıs 1341/3 Mayıs 1925/10 Şevval 1343). "Yaz saati dün sabahtan başladı tebliğ yine gecikti." 30 Nisan akşamını 1 Mayıs tarihine bağlayan gece saat 12'den itibaren bütün Türkiye dâhilindeki saatler bir saat ileri alınarak yaz saatin tatbiki 1 Mayıs 1341 tarihinden itibaren tamim olunur.

⁵⁴ BCA, Fon No: 30..18.1.1, Yer No: 15.60.9, 20.9.1925. Türkiye Cumhuriyeti Baş Vekâlet Kalemî Mahsus Müdüriyeti, Adet: 2533. Kararname.

⁵⁵ *Akşam Gazetesi*, Numara: 3503, (1 Teşrinievvel 1341/1 Ekim 1925/12 Rebiülevvel 1343) "Kış Saati." Bu gece yatmadan evvel saatlerinizi 12'den 11'e bir saat geri almayı unutmayın. Yarından itibaren tabii saate dönülecektir.

⁵⁶ *İkdam Gazetesi*, Numara: 10485, (1 Mayıs 1342/1 Mayıs 1926). Yaz saati başlıyor. *Akşam Gazetesi*, Numara: 3712, (1 Mayıs 1342/1 Mayıs 1926). Yaz Saati Başlıyor..! Bu gece yatmadan evvel saatlerinizi 12'den 1'e bir saat ileri almayı unutmayınız.

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından aynı gün kabul edilmiştir. 34 numaralı karar neticesinde; 30 Haziran 1940'ı 1 Temmuz 1940'a bağlayan gece saat 24'te bütün memleketteki saatlerin bir saat ileri alınmasına ve uygulamanın 1 Temmuz 1940 tarihinden itibaren geçerli olması kabul edilmiştir.⁵⁷ Böylece, II. Dünya Savaşı sırasında ilk kez yaz saati uygulanmıştır.

Yaz saatinin sona ermesi ve saatlerin bir saat geri alınması Koordinasyon Heyeti Reisliği tarafından 05 Eylül 1940 tarihinde teklif edilmiş ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından 13 Eylül 1940 tarihinde kabul edilmiştir. 56 numaralı karar neticesinde; 5 Ekim 1940'ı 6 Ekim 1940'a bağlayan gece saat 24'ten itibaren yaz saatine son verilmesi ve bütün memleket dâhilinde saatlerin bir saat geri alınması ve uygulamanın 6 Ekim 1940 tarihinden itibaren geçerli olması kabul edilmiştir⁵⁸. Böylece, II. Dünya Savaşı Dönemi'nde ilk kez kış saati uygulamasına karar verilmiştir.

24 gün sonra, 30 Kasım 1940'ı 1 Aralık 1940'a bağlayan gece yarısında saat 24'te bütün memleketteki saatlerinin bir saat ileri alınmasına İcra Vekilleri Heyeti'nin 22 Kasım 1940 tarihli içtımında karar verilmiştir⁵⁹. Bu şekilde, 1 Aralık 1940 tarihinde saatlerin 00.00'da 01.00'e getirilmesiyle tekrardan yaz saati uygulanmıştır.

Yaz saatinin sona ermesi; İcra Vekilleri Heyeti'nce 15 Eylül 1941 tarihinde alınan karar sonucu 19 Eylül 1941'i 20 Eylül 1941'e bağlayan gece saat 24'te bütün memleketteki saatlerinin bir saat geriye alınmasıyla sona ermiştir⁶⁰. Ancak savaş koşulları dolayısıyla İcra Vekilleri Heyetince 19 Eylül 1941 tarihinde alınan kararlar 20 Eylül Cumartesi gününü 21 Eylül Pazar gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memleketteki saatler bir saat daha geriye alınmıştır⁶¹.

Kış saatinin sona ermesi ve saatlerin bir saat ileri alınması Nafia Vekilliği tarafından 25 Aralık 1941 tarihinde teklif edilmiş ve İcra Vekilleri Heyeti tarafından 12 Mart 1942 tarihli toplantısında görüşülerek; 1 Nisan 1942 tarihinden itibaren bütün memlekette yaz saatinin tekrardan tatbikine karar verilmiştir⁶².

Bu tarihten 8 Ekim 1945 tarihine kadar yaz saati uygulaması

⁵⁷ Ek 3. BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 91.61.6, 28.6.1940.

⁵⁸ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 92.90.9, 6.10.1940.

⁵⁹ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 93.107.7, 22.11.1940.

⁶⁰ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 96.80.19, 15.9.1941.

⁶¹ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 96.81.20, 19.9.1941.

⁶² BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 97.129.17, 12.3.1942.

değiştirilmemiştir. Yaz saatinin sona ermesi; Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1 Ekim 1945 tarihli teklifi ve 4 Ekim 1945 Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmiştir. Buna göre, 7 Ekim 1945 Pazar gününü 8 Ekim 1945 Pazartesi gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memleketteki saatlerinin bir saat geriye alınmasıyla yaz saati uygulaması sona ermiştir⁶³. Bu tarihte kış saatine geçilmesinde savaşın sona ermesi etkili olmuştur.

II. Dünya Savaşı Sonrası Yaz ve Kış Saati Uygulamaları (1946-1952)

1946 yılının yaz ve kış saatleri, 23 Mayıs 1946 tarihinde yapılan Bakanlar Kurulu toplantısında belirlenmiştir. Buna göre; 31 Mayıs 1946 Cuma gününü 1 Haziran 1946 Cumartesi gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memlekette saatlerinin bir saat ileriye ve 30 Eylül 1946 Pazartesi gününü 1 Ekim 1946 Salı gününe bağlayan gece saat 24'te, yaz saatine son verilerek, saatlerinin bir saat geriye alınması kararlaştırılmıştır⁶⁴. Bu alınan karar sonucunda, 1946 yılında yaz ve kış saati uygulanmıştır.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında 10.10.1946 tarihinde Montreux'de toplanan Avrupa Doğu Münasebetleri ve Tren Ozerleri (Seferleri) Konferansı'nda Avrupa'da yaz saati tatbikinin aynı tarihlerde ortak olarak yapılması için bazı kararlar alınmıştır. Bu kararlara göre; ilkbaharda yaz saati uygulama tarihi olarak Nisan ayının üçüncü Cumartesi gününü takip eden Pazar gününü veya bazı yıllarda zaruri olarak bir önceki Pazar günü belirlenmiştir. Sonbaharda normal saate dönmek için de Ekim ayının ilk Cumartesi gününü takip eden Pazar günü tespit edilmiştir. Yukarıdaki kararların kabul edilmesi için Ulaştırma Bakanlığı'nın 25 Kasım 1946 tarihli ve 3/5049 sayılı teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun 05 Aralık 1946 tarihli toplantısı incelenerek, ülkemizde yaz saatinin bu konferansta kabul ve tespit edilen ortak tarihlere göre uygulanması kararlaştırılmıştır⁶⁵. Böylece 20 Nisan 1947-07 Ekim 1951 tarihleri arasında Türkiye'de tüm Avrupa ülkeleri ile ortak yaz ve kış saati uygulaması yapılmıştır⁶⁶.

⁶³ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 109.59.13, 4.10.1945.

⁶⁴ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 111.36.20, 23.5.1946.

⁶⁵ Ek 4. BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 112.77.14, 5.12.1946.

⁶⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde bu tarihler arasında kayıt bulunmamaktadır. Bu nedenle bu tarihler arasında uygulanan yaz ve kış saatleri Cumhuriyet ve Milliyet Gazeteleri taranarak hazırlanmıştır. Gazetelerde çıkan haberler 1 gün öncesine aittir. Örnek, *Cumhuriyet Gazetesi*, 19.4.1947. Saatlerinizi saat 24'te bir saat ileri alınız. *Milliyet Gazetesi*, 06.10.1951. Saatlerinizi 24'te bir saat geri alınız.

1952'den Günümüze Yaz ve Kız Saati Uygulamaları

1946-1952 yılları arasında uygulanmaya devam eden ortak yaz ve kış saati uygulamasının kaldırılması; Ulaştırma Bakanlığı'nın 5 Şubat 1952 tarihli ve 5110-10/26070 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 3 Mart 1952 tarihinde kararlaştırılmıştır⁶⁷. Bu alınan karar sonucunda 1962 yılına kadar Türkiye'de yaz saati uygulanmamıştır.

14 Temmuz 1962 Cumartesi gününü 15 Temmuz 1962 Pazar gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memlekette saatlerin bir saat ileri alınması; Sanayi Bakanlığı'nın 21 Haziran 1962 tarihli ve 9699 sayılı yazısı üzerine İçişleri, Milli Eğitim, Bayındırlık, Ulaştırma, Basın Yayın ve Turizm Bakanlıklarının uygun görüşleri üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 10 Temmuz 1962 tarihinde kararlaştırılmıştır⁶⁸. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus alınan kararın; yaz saati olarak değil "*ileri saat*" uygulaması olarak ifade edilmesidir.

9 Ocak 1963 tarihinde Sanayi Bakanı Fethi Çelikbaş tarafından Devlet Bakanı Ali Şakir Ağanoğlu'na yazılan "*ileri saat rejimi*" hakkındaki yazı Türkiye'nin bu yıllarda niçin ileri saat uygulaması yapması gerektiğini açık şekilde göstermektedir. Bu yazı özetle şu şekildedir. "15 Temmuz 1962 yılında uygulanan "*ileri saat rejimi*" elektrik tüketiminden tasarruf etmek için yapılmıştır. Kararnamede "yaz saati" tabiri kullanılmamıştır. Ayrıca ileri saat rejiminin, elektrik tesisleri ve büyük şehirlerdeki artan elektrik ihtiyacını karşılanması için en az iki yıl daha uygulanmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Aksi takdirde fabrika ve imalathanelerde günün belli saatlerinde kısmen durdurulması ve şehirlerde bazı mahallerde belli aralıklarla elektrik kesilmesi gibi sakıncalar doğuracağı ifade edilmiştir. Diğer taraftan ileri saat uygulaması nedeniyle, ibadet vakitleriyle mesai saatleri arasında bir zıtlık meydana geldiği hakkında şikâyetler alınmaktadır. Bu nedenle teknik ve iktisadi bakımdan iki yıl daha zorunlu olan ileri saat rejiminin dini bakımdan da sakıncası olmadığını Diyanet İşleri Reisliğince ilgililere duyurulması" istenmiştir⁶⁹. 16 Ocak 1963 tarihinde durum Sanayi Bakanlığı'nın teklifi ve Devlet Bakanlığı kararı ile Diyanet Başkanlığı'na bildirilmiştir⁷⁰.

⁶⁷ Ek 4. BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 128.18.5, 3.3.1952.

⁶⁸ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 165.30.16, 10.7.1962.

⁶⁹ Ek 4. BCA, Fon No: 51..0.0.0, Yer No: 4.34..20, s.1, 17.01.1963.

⁷⁰ BCA, Fon No: 51..0.0.0, Yer No: 4.34..20, s.2-3, 17.01.1963.

Böylece 15 Temmuz 1962 tarihinde başlanılan ileri saat uygulaması; 29 Ekim 1963 Salı gününü 30 Ekim 1963 Çarşamba gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memlekette saatlerin bir saat geri alınması; Sanayi Bakanlığı'nın 12 Nisan 1963 tarihli ve 5151 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 08 Mayıs 1963 tarihinde kararlaştırılmıştır⁷¹.

Elektrik enerjisinden tasarruf sağlamak üzere, 14 Mayıs 1964 Perşembe gününü 15 Mayıs 1964 Cuma gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memlekette saatlerin bir saat geri alınması ve 30 Eylül 1964 Çarşamba gününü 1 Ekim 1964 Perşembe gününe bağlayan gece saat 24'te bütün memlekette saatlerin bir saat geri alınması; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 12 Mayıs 1964 tarihli ve 10/58-64/3557 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 13 Mayıs 1964 tarihinde kararlaştırılmıştır⁷². Bu uygulama son ileri saat tatbikidir. Bu tarihten sonra bir daha ileri saat uygulaması bulunmamaktadır. Hedeflenen şekilde Türkiye'de iki yıl ileri saat rejimi uygulanmıştır.

1964-1973 tarihleri arasında Türkiye'de ileri saat rejimi ya da yaz saati uygulaması yapılmamıştır. 1973 yılından itibaren yaz saati uygulamasına günümüze kadar aralıksız olarak devam edilmiştir.

Elektrik enerjisinden tasarruf sağlamak üzere, 3 Haziran 1973 Pazar günü saat 01.00'den itibaren saatlerin bir saat ileri alınması ve 4 Kasım 1973 Pazar günü saat 02.00'den itibaren bir saat geri alınması; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 14 Mayıs 1973 tarihli ve 130/141-1-608/21591 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 17 Mayıs 1973 tarihinde kararlaştırılmıştır⁷³.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan Başbakanlığa gönderilen yazıda, "31 Mart 1974-3 Kasım 1974 tarihleri arasında uygulanan yaz saati ile yaklaşık olarak 80 milyon kWh elektrik tasarrufu temin edildiği" belirtilmiştir⁷⁴.

Elektrik enerjisinden tasarruf sağlamak üzere ülkemizde saatlerin 22 Mart 1975 Cumartesi günü saat 02.00'den itibaren saatlerin bir saat ileri alınması ve 2 Kasım 1975 Pazar günü saat 02.00'den itibaren bir saat geri alınması; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 2 Aralık 1974 tarihli yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 09 Aralık 1974 tarihinde kararlaştırılmıştır⁷⁵.

⁷¹ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 170.24..12, 08.05.1963.

⁷² BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 177.26..18, 13.05.1964.

⁷³ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 298.38..16, 17.05.1973.

⁷⁴ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 324.1..9, 09.12.1974.

⁷⁵ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 348.115..20, s.1, 25.12.1975.

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

Elektrik enerjisinin tüketimini azaltmak amacıyla ülkemizde saatlerin 21 Mart 1976 Pazar günü saat 02.00'den itibaren saatlerin bir saat ileri alınması ve 31 Ekim 1976 Pazar günü saat 02.00'den itibaren bir saat geri alınması; Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın 15 Aralık 1975 tarihli yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 17 Nisan 1975 tarihinde kararlaştırılmıştır⁷⁶.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'ndan Başbakanlığa gönderilen yazıda; “elektrik enerjisinden tasarruf sağlamak amacıyla ilkbaharda saatler bir saat ileri, sonbaharda saatler bir saat geri alınmak suretiyle yaz saati uygulaması yapılmış ve önemli ölçüde tasarruf sağlanmıştır. Nitekim 22 Mart 1975-02 Kasım 1975 tarihleri arasındaki uygulamadan 110 milyon kWh tasarruf edildiği anlaşılmıştır. 21 Mart 1976-31 Ekim 1976 tarihleri arasında uygulanacak yaz saati rejimiyle 135 milyon kWh tasarruf sağlanabileceği ümit edilmektedir” denilmiştir⁷⁷.

Bu tarihten sonra Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde kayıt bulunmamaktadır. Bu nedenle günümüze kadar uygulanan yaz ve kış saatleri Milliyet Gazetesi haberleri taranarak hazırlanmıştır. Tüm tarihler hazırlanan tabloda verileceğinden bu kısımda sadece yıllara göre yaz ve kış saati ile farklı bilgi veren haberlere yer verilmiştir⁷⁸.

01 Nisan 1978 tarihli *Milliyet Gazetesi'nde*, “Güneş ışığından daha fazla yararlanıp, elektrik enerjisinden tasarruf sağlamak amacıyla saatler, 01 Nisan 1978 tarihinde saat 02.00'dan itibaren bir saat ileri alınmıştır. Pek çok Avrupa ülkesi ile beraber yapılan ileri saat uygulaması 15 Ekim 1978 tarihine kadar devam edecektir” denilmiştir⁷⁹.

1978-1984 dönemi yaz saati uygulamaları konusunda karışık bir dönem olmuştur. Öncelikle 1978 yılına kadar İzmit'ten geçen 30° Doğu boylamı referans noktasıyken, 29 Haziran 1978-01 Kasım 1984 tarihleri arasında sürekli olarak Iğdır'dan geçen 45° Doğu boylamı kullanılmıştır. Böylelikle boylam değişikliği ile bir anlamda sürekli ileri saat uygulamasına geçilmiştir. Ardından 31 Temmuz 1983-02 Ekim 1983 arasında ilaveten saatler bir saat daha ileri alınmıştır. Ancak 2 Ekim 1983 tarihinde 02.00'da saatler bir saat geri alınmıştır. 1984 yılında

⁷⁶ BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 348.115..20, s.2, 25.12.1975.

⁷⁷ Ek 7: BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 348.115..20, s.3, 25.12.1975.

⁷⁸ Bu haberler genellikle saatlerinizi bir saat ileri ya da geri alınız şeklinde daha çok duyuru amacını taşımaktadır. Bu kısımda konumuz hakkında gerekçe ve bilgi veren haberler kullanılmıştır. Bu şekilde aynı haberin hem metin içinde hem de tabloda iki kez kullanılmasının önüne geçilmiştir.

⁷⁹ *Milliyet Gazetesi*, 1.4.1978.

tekrar bir boylam değişikliği ve buna bağlı saat değişikliği yapılarak 31 Ekim 1984 tarihli *Resmi Gazete*'de yayınlanmıştır⁸⁰. Böylece 1 Kasım 1984 tarihinden itibaren saatler bir saat daha geri alınarak “batı ile uyumu temin etmek” için yine 30° Doğu boylamı referans alınmaya başlanılmıştır⁸¹. Bu şekilde tekrardan 1978 yılındaki yaz saati uygulamasına geri dönmüştür.

19 Nisan 1985 tarihinde gece saat 01.00'de saatler bir saat ileri alınarak yaz saati başlayacak ve 28 Eylül 1985 tarihine kadar bu uygulama devam edecektir. Yaz saatinin etkisi tartışılıyor başlıklı haberde; “yaz saatinin enerji tasarrufuna katkısı binde 4 ile 7,5 arasında değişmektedir” denilmektedir. Ayrıca Enerji ve Tabii Kaynaklar Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Elektrik Enerjisinde Uygulanan Tasarruf Tedbirleri” konulu rapora göre yaz saati uygulamasının enerji tasarrufuna katkısının sınırlı olduğu belirtilmiştir. Bu rapora göre 1975-1984 dönemi enerji tasarrufu şu şekildedir. Rapora göre, “Yaz saati uygulamasıyla sağlanan enerji tasarrufu 1975'te binde 6.9, 1976'da binde 7.5 ve 1977'de binde 0.64 olarak gerçekleşmiştir. 1978-1984 döneminde ise sürekli uygulanan ileri saat sisteminin, enerji tasarrufuna etkisi ise ölçülememiştir.”⁸²

“25 Mart 1990 tarihinde yapılan yaz saati uygulamasıyla; gün ışığından daha fazla yararlanılma amaçlanıyor. Uygulamayla aynı tarihte yaz saatine geçen Avrupa ülkeleriyle zaman ölçü ayarlarında paralellik sağlanmış olacak ve 30 Eylül 1990 tarihinde yaz saati sona erecektir.”⁸³

30 Mart 1986-2014 yılları arasında sürekli olarak yaz ve kış saati uygulamaları Pazar günleri yapılmıştır. Bu uygulama içinde iki istisna; 28 Mart 2011 tarihinde YGS (Yükseköğretime Geçiş Sınavı) ve 31 Mart 2014 yerel seçimleri dolayısıyla yaz saatine bir gün sonra geçilmiştir⁸⁴.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından enerji açısından daha fazla tasarruf etmek için kış saatinin kaldırılması ya da boylam değişikliği ile sürekli ileri saat uygulamasına geçilmesi düşünülmüştür. Bakanlık tarafından “Meridyen Değişikliği ve Yaz Saati Uygulaması” raporu ve Yaz ve Kış Saati Anketi hazırlanmıştır⁸⁵. Ayrıca 3 Şubat 2011 tarihinden itibaren yaşam

⁸⁰ *Milliyet Gazetesi*, 1.4.1978. *Milliyet Gazetesi*, 1.10.1983. *Milliyet Gazetesi*, 1.11.1984.

⁸¹ *TBMM Dilekçe Komisyonu Genel Kurul Karar Cetveli*, Dönem:23, Yasama Yılı: 5, Sayı: 14, 9.2.2011, s.4.

⁸² *Milliyet Gazetesi*, s.10, 19 Nisan 1985.

⁸³ *Milliyet Gazetesi*, s.10, 25.3.1990.

⁸⁴ *Milliyet Gazetesi*, 28.3.2011 ve 31.3.2014.

⁸⁵ Bkz. Enerji Bakanlığı raporu ve anketi.

düzenlerini bozduğu, gün ışığından istifadeyi engellediği ve tasarrufa engel olduğu gerekçesiyle kış saati uygulamasına son verilmesini talep edilmiştir⁸⁶. Daha sonra Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada; “Enerji açısından daha karlı olduğu ortada olsa da Türkiye’nin AB sürecinde ve gerekse birtakım ticari borsalar ve finans dolayısıyla mevcut uygulamanın devam etmesiyle ilgili karar alınmıştır.”

Böylece gün ışığından daha fazla yararlanmak amacıyla bütün yurttaki saatlerin; 31 Mart 2014 Pazartesi günü saat 03.00’ten itibaren bir saat ileri alınması ve 26 Ekim 2014 Pazar günü saat 04.00’ten itibaren bir saat geri alınması, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın 13 Ocak 2014 tarihli ve 9 sayılı yazısı üzerine, 697 sayılı Günün Yirmi Dört Saate Taksiminde Dair Kanununun 2. maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 27 Ocak 2014 tarihinde kararlaştırılmıştır. Bu alınan karar 16 Şubat 2014 sayılı *Resmi Gazete*’de yayınlanmıştır⁸⁷.

Sonuç

Yaz saati uygulaması; ilk kez I. Dünya Savaşı Dönemi’nde 1916 yılında Almanya tarafından gün ışığından daha fazla faydalanmak, elektrik ve kömür tasarrufunda bulunmak amacıyla uygulanmıştır. Kısa süre sonra da İttifak Devletleri tarafından kabul edilmiştir. Bu süreçte Osmanlı Devleti’nde yaz saati tatbik edilmemiştir. Ardından İngiltere ve daha sonra Fransa, İtalya, Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından I. Dünya Savaşı’nın koşulları gereği yaz saati uygulanmıştır. I. Dünya Savaşı sonunda yaz saati uygulamasından büyük ölçüde vaz geçilmiştir. Ancak İngiltere, İtalya ve Fransa’da yaz saati uygulamasına devam edilmiştir. Bu ülkelerde yaz saatinin devam etmesinde, bu devletlerin savaş sonrasında yeniden yapılanma sürecinde gereken enerji ve yatırımdan tasarruf edilmesi düşüncesi önemli rol oynamıştır.

Osmanlı Devleti’nin 1919-1922 yılları arasında yaz ve kış saati uygulaması kendi isteği dışında bu üç ülkenin ortak kararı neticesinde gerçekleşmiştir. Her ne kadar belgelerde gün ışığından daha fazla yararlanma ve iktisadi faydalar neticesinde bu uygulamanın öneminden bahsedilse de, bu dönemde Osmanlı Devleti, İtilaf Devletleri kömür komisyonu tarafından verilen karara uymuştur. Bu nedenle Osmanlı Devleti’nin uygulamış olduğu tespit edilen yaz ve kış saati tarihleri aynı zamanda hâlâ bu uygulamaya devam eden tüm ülkeler için ortak yaz

⁸⁶ TBMM Dilekçe Komisyonu Genel Kurul Karar Cetveli, s.1, 3.2.2011.

⁸⁷ Resmi Gazete, 2014/5883, 16.2.2014.

ve kış saatlerini göstermektedir. Bu açıdan, 1919-1922 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde tespit ettiğimiz tarihlerde, İngiltere, İtalya ve Fransa'da da yaz ve kış saati uygulanmıştır.

15 Mart 1922 tarihinde Fransa'da yaz saatinin aleyhinde iki gün süren tartışmalar olmuştur. Bunun sonucunda Fransız Meclisi tarafından alınan karar doğrultusunda, 1923 yılından sonra yaz saati uygulanmamasına karar verilmiştir. 1923 yılında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, yaz saati uygulamasını kendi içişlerine müdahale olarak gördüğünden, o yıl yaz saati uygulanmamıştır. İngiltere ise yaz saati uygulamasına devam etmiştir. İngiliz Dışişleri Türkiye Cumhuriyeti'ne 1924 ve 1925 yıllarında yapılan uygulama ve yaz saati hakkında düzenlenen kanun örneğini gönderilmiştir.

Atatürk Dönemi'nde, ilk kez yaz saati uygulaması 13 Mayıs 1924 tarihinde İcra Vekilleri Heyeti kararıyla kabul edilmiştir. Bu kararın sonucunda tüm memur mesaisi değiştirilmiştir. Bu kararın alınmasında Türkiye'nin yeniden yapılandırması için gereken her türlü enerji ve kaynaktan tasarruf edilmesi ihtiyacı önemli rol oynamıştır. Uygulamaya 1925 ve 1926 yıllarında da devam edilmiştir. Atatürk Dönemi'nde 1 Mayıs 1926 tarihinde son yaz saati uygulamasının Nafia ve İktisat Vekâletleri tarafından teklif edilmesi, yukarıda ki tespitimizi doğrulamaktadır. Bu tarihten sonra kış saatine geçilmemiş ve 1 Mayıs 1926 tarihinde alınan ileri saatte kalınmıştır.

II. Dünya Savaşı, yaz saatinin tatbik edilmesini yeniden gündeme getirmiştir. Bu süreçte dünyanın birçok yerinde yaz saati uygulanmıştır. Ülkemizde bu yıllar arasında ilk kez yaz saati uygulaması; Koordinasyon Heyeti teklifi ile İcra Vekilleri Heyeti kararı sonucunda 1 Temmuz 1940 tarihinde gerçekleşmiştir. 6 Ekim 1940 tarihinde de kış saati uygulanmıştır. 1 Aralık 1940 tarihinde uygulanan yaz saati, savaş koşulları nedeniyle 20-21 Eylül 1941 tarihlerinde saatler arka arkaya iki kez birer saat geri alınmıştır. 1 Nisan 1942 yılında Nafia Vekilliği teklifi ile İcra Vekilleri Heyeti kararıyla kabul edilen yaz saati, 8 Ekim 1945 tarihine kadar geri alınmamıştır. Bu yıllarda ülkemizde ekmek, şeker, un gibi temel gıda maddelerinin bile karneyle dağıtıldığı düşünüldüğünde gün ışığında daha çok kalıp temel aydınlanma ve ısınmadan en küçük tasarrufu sağlayabilmek adına yaz saati uygulanmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında, 10 Ekim 1946 tarihinde Montreux'de toplanmış olan Avrupa Doğu Münasebetleri ve Tren Orerleri (Seferleri) Konferansı'nda tüm Avrupa'da aynı tarihlerde ortak yaz saati yapılması kararı;

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

Ulaştırma Bakanlığı'nın 25 Kasım 1946 tarihli ve 3/5049 sayılı teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun 5 Aralık 1946 tarihli kararı ile kabul edilmiştir. Böylece 20 Nisan 1947-7 Kasım 1951 tarihleri arasında Türkiye, tüm Avrupa ülkeleri ile beraber ortak yaz ve kış saati uygulamıştır.

Ulaştırma Bakanlığı'nın 5 Şubat 1952 tarihli ve 5110-10/26070 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 3 Mart 1952 tarihinde ortak yaz ve kış saati uygulaması kaldırılmıştır. 1962 yılına kadar yaz ve kış saati uygulanmamıştır.

15 Temmuz 1962 yılında ülkemizin enerji ihtiyacı dolayısıyla Sanayi Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun izniyle “*ileri saat*” rejimine geçilmiştir. 1963 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuştur. Bu tarihten sonra günümüze kadar yaz ve kış saati teklifleri bu bakanlık tarafından yapılmıştır. Ülkemizde sadece 15 Temmuz 1962-1 Ekim 1964 tarihlerinde ileri saat rejimi uygulanmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye’de 1973 yılına kadar yaz saati uygulanmamıştır.

Dünyada özellikle 1970’li yıllarda başlayan enerji krizi sonrasında yaz saati daha geçerli ve kullanışlı bir uygulama olarak gündeme gelmiştir. Ülkemizde de 1973 yılından itibaren 1978 yılına kadar düzenli olarak uygulanmıştır. 1978-1984 yılları arası ülkemizde yaz saati uygulamaları konusunda karışık bir dönem olmuştur. Öncelikle 1978 yılına kadar İzmit’ten geçen 30° Doğu boylamı referans noktasıyken, 29 Haziran 1978-1 Kasım 1984 tarihleri arasında sürekli olarak Iğdır’dan geçen 45° Doğu boylamı kullanılmıştır. Böylelikle boylam değişikliği ile bir anlamda sürekli ileri saat uygulamasına geçilmiştir. 1 Kasım 1984 tarihinde “batı ile uyumu temin etmek” için tekrardan 30° Doğu boylamı referans alınmaya başlanılmış ve eski uygulamaya dönmüştür. Bu şekilde günümüze kadar Mart ayının son Pazar günü saatler bir saat ileri alınarak yaz saati uygulaması yapılmıştır. 1985-1995 yılları arasında kış saati Eylül ayının son Pazar günü olarak uygulanmıştır. 1996-2014 yılları arasında kış saati Ekim ayının son Pazar günü olmuştur.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından daha fazla enerji tasarrufu için kış saatinin kaldırılması ve 45° Doğu boylamı kullanılması ya da 37,5° Doğu boylamının kullanılması 2009 yılından itibaren gündeme gelmiştir. Ancak bu kararlarından 2014 yılında vazgeçmişlerdir. Çünkü günümüzde değişen dengeler ve şartlar dolayısıyla yaz ve kış saati uygulaması sadece enerji tasarrufu için yapılan bir uygulama olmaktan çıkmıştır. Yaz ve kış saati uygulamalarının etkisi, uzun yıllar daha artısıyla ve eksiğiyle ilk günlerde olduğu gibi üzerinde

tartışılmaya devam edilecektir.

Bu çalışmanın sonucunda; ülkemiz için en faydalı uygulama 31 Mart 2014 tarihinde ileri aldığımız saatin geri alınmadan bu ileri saatte kalınmasıdır. Ancak Türkiye’de yaz ve kış saati uygulamasının faydasına inansak da inanmasak da gelinen son nokta daha uzun yıllar Mart ve Ekim aylarının son Pazar günü saatler ileri ya da geri alınmaya devam edecektir.

Kaynakça

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâbı Âli Evrak Odası (BEO).

Şûra-yı Devlet (ŞD).

Dâhiliye Nezareti İdare-i Umumiye (DH.İ.UM).

Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı (HR.İM).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

Sürelî Yayınlar

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

İkdam Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Resmî Gazete

Makale ve İnternet

Genç, Hamdi, “Zonguldak”, *DİA*, XLIV, 502.

Kıranlar, Safiye, “Uluslar Arası Saatin Kabul Edilmesi ve İleri Saat Uygulaması Kapsamında Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Zaman Kavramının Şekillendirilmesi (1919-1946)”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sayı 15 (İstanbul 2006), s. 65-96.

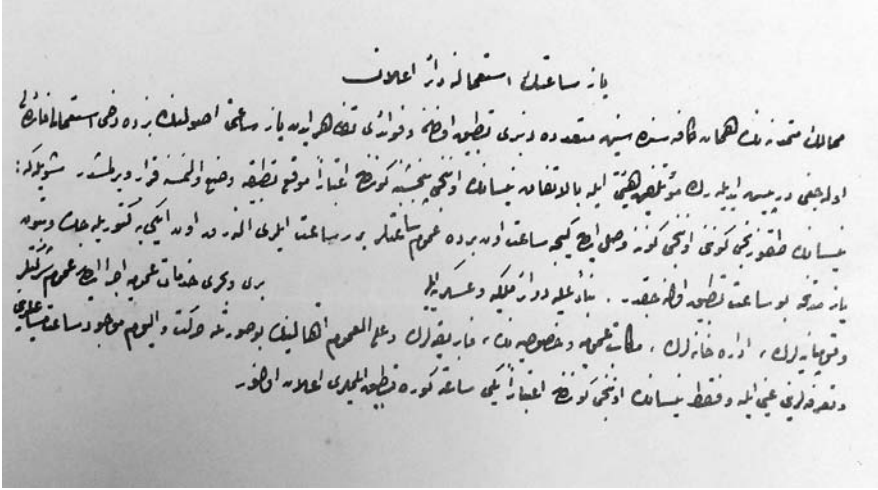
<http://www.timeanddate.com/time/dst/history.html>. Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2014.

<http://www.webexhibits.org/daylightsaving/d.html>. Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2014.

Ekler

Ek 1

Osmanlı Devleti'nde 10 Nisan 1919'da yapılan ilk yaz saati uygulaması ilanı
(BOA, ŞD, 2841/43).

NURİ GÜÇTEKİN

Ek 3

BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 91.61..6, 28.06.1940. 1 Temmuz 1940 tarihinde yaz saatinin uygulanması hakkındaki kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı

13786

Kararname

Memlekette güneş ziyasından daha fazla istifade edilmesini ve bütün mukabele tenviratta kullanılan mevaddan tasarruf olunmasını temin etmek üzere 1/1 Temmuz/1940 tarihinden itibaren bütün memlekette saatlerin bir saat ileri alınmasına mütedair olup Koordinasyon Heyeti Reisliğinin 27/6/1940 tarih ve I/158 sayılı tezkeresiyle teklif edilen ilişik 34 numaralı kararın meriyete konulması; İcra Vekilleri Heyetince 27/6/1940 tarihinde kabul olunmuştur.

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

28 Haziran 1940

Bş. V. Ad. V. M. M. V. Da. V. Ha. V.
N. R. Kayaşyan Fehi Örya S. Anıran, Fazlî İsmet Ş. Sarıoğlu

Ma. V. Mf. V. Na. V. İk. V. S. İ. M. V.
Z. Akın Yücel A. F. Çelebi R. Kızı D. P. Akın

G. İ. V. Zr. V. Mü. V. Tl. V.
B. Karasayın M. Kızı A. Çetinkaya N. Başoğlu

91 61 6

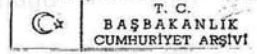
YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

Ek 4

BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 112.77..14, 05.12.1946. 05
Aralık 1946 tarihinde kabul edilen ortak yaz saati kararnamesi.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü

Karar

3
5049

10/IO/1946 tarihinde Montreux'de toplanmış olan Avrupa Doğru münasebetleri ve tren orerleri Konferansının, Avrupa'da yaz saati tatbi-katının yeknesak tarihlerde yapılmasına dair almış olduğu;

a- ilk baharda yaz saati uygulama tarihinin, diğer memleket-lerde de İngiltere'de de yeknesak olarak tesbiti ve bunun için de Nisan ayının Üçüncü Cumartesi gününü takip eden pazar gününün veya bazı yıllar de zerurî olarak bundan bir önceki pazar gününün kabulü,

b- Sonbaharda normal saate dönmek için de Ekim ayının ilk Cu-martesi gününü takip eden pazar gününün tesbiti,

Yolundeki kararın kabulü hakkında Ulaştırma Bakanlığının 25/II/1946 tarihli ve 5250-6/3634I sayılı teklifi Bakanlar Kurulunun 5/12/1946 tarihli toplantısında incelenerek; memleketimizde yaz saatinin mezkû konferansda kabul ve tesbit edilen müsterek tarihlere göre uygulanması kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmail

Devlet Bakanı Başb. Yardımcısı *... Örmüç*
Devlet Bakanı *... Örmüç*
Adalet Bakanı *... Örmüç*
Milli Savunma Bakanı *... Örmüç*
İçişleri Bakanı *... Örmüç*
Dışişleri Bakanı *... Örmüç*
Maliye Bakanı *... Örmüç*
Millî Eğitim Bakanı *... Örmüç*
Bayındırlık Bakanı *... Örmüç*
Ekonomi Bakanı *... Örmüç*
Sa. ve So. Y. Bakanı *... Örmüç*
Gümrük ve Tekel Bakanı *... Örmüç*
Tarım Bakanı *... Örmüç*
Ulaştırma Bakanı *... Örmüç*
Ticaret Bakanı *... Örmüç*
Çalışma Bakanı *... Örmüç*

080 18 07 02 112 77 14

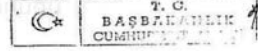
NURİ GÜÇTEKİN

Ek 5

BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 128.18..5, 03.03.1952. 03 Mart 1952 tarihli ortak yaz saatinin kaldırılması hakkındaki kararname.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
I4574

KARAR

Menleketimizde yaz saatinin kabul ve tesbiti hakkındaki 5/12/1946 tarihli ve 3/5049 sayılı kararın kaldırılması; Ulaştırma Bakanlığının 5/2/1952 tarihli ve 5110-10/26070 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 3/3 /1952 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

C. Sağıncı

030 13 01 124 18 5

Başbakan *[Signature]* Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı *[Signature]* Devlet Bakanı *[Signature]* Adalet Bakanı *[Signature]*
Millî Savunma Bakanı *[Signature]* İçişleri Bakanı VE Devlet Bakanı V. *[Signature]* Dışişleri Bakanı *[Signature]* Maliye Bakanı *[Signature]*
Millî Eğitim Bakanı *[Signature]* Bayındırlık Bakanı *[Signature]* Ekm. ve Ticaret Bakanı *[Signature]* Sa. ve So. Y. Bakanı *[Signature]*
C. ve Tekel Bakanı *[Signature]* Tarım Bakanı *[Signature]* Ulaştırma Bakanı *[Signature]* Çalışma Bakanı VE İşletmeler Bakanı V. *[Signature]*
[Signature] *[Signature]* *[Signature]* *[Signature]*

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

Ek 6

BCA, Fon No: 51..0.0.0, Yer No: 4.34..20, s.1, 17.01.1963. 09 Ocak 1963 tarihli ileri saat uygulanmasının gerekçesi.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ T. C.
SAYIYI BAKANLIĞI
Enerji Dairesi Reisliği

ANKARA
9 Ocak 1963

Şubesi : Tarife
Dosyası :
Sayı : 445
Rki :
Konu : İleri saat rejimi Hk.

Sayın Ali Şakir Ağanoglu
Devlet Bakanı

15 Temmuz 1962 tarihinden itibaren 6/593 sayılı kararnameye istinaden tatbik edilmekte bulunan ileri saat rejimi bilhassa, kat'î lüzumu meydana gelmiş bulunan, elektrik taktinden tasarruf maksadıyla ihdas edilmiştir. Bakanlığınızca da malûm olduğu gibi adıgeçen kararnamede "yaz saat" tabiri mevcut değildir.

Memleketimizdeki elektrik istihsal tesisleri ve bilhassa büyük şehirlerdeki tevzi şebekeleri sür'atle artmakta olan ihtiyacı karşılayacak mertebye gelineceye kadar esgari iki yıl daha bu rejimin devamı zerruridir. Aksi halde fabrika ve imalâthanelerin günün muayyen saatlerinde kısmen durdurulması ve şehirlerde bazı mahallelerin elektriklikerinin münevvebe ile ksilmesi gibi mahzurlar meydana gelecektir.

Diğer taraftan ileri saat rejiminin ihdası dolayısıyla ibadet vakitleriyle mesai saatleri arasında tesarruf meydana geldiği hakkında şikâyetler igitilmektedir. Halbuki ibadet vakitleri güneş tabii ve mesai saatleri muayyen ve sabit olduğundan, saatlerin ileri alınmadığı zamanlarda dehi senenin muayyen mevsimlerinde ve memleketin muhtelif bölgelerinde bu tesarruf her zaman mevcuttur.

Dinânenaleyh teknik ve iktisadi bakımdan esgari iki sene devamı mecburi olan ileri saat rejiminin dinî bakımdan da mahzuru olmadığı keyfiyetinin Diyanet İşleri Reisliğince ilgililere duyurulması hususunu tensip ve takdirlere arz ederim.

Fethi Çelikbaş
Sanayi Bakanı
İmza

Aslı gibidir.
11.1.1963

Sureti aynıdır.
16/1/1963

051/1033	4	34	20

3

NURİ GÜÇTEKİN

Ek 7

BCA, Fon No: 30..18.1.2, Yer No: 348.115..20, s.3, 25.12.1975. 1975-1976 yılları arasında yaz saati uygulamasından beklenenler.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI

Sayı : 130/142-4 164-1600

Konu :

Ankara

55076

BAŞBAKANLIĞA

Elektrik enerjisinde tasarruf sağlamak amacıyla İkbaharda saatler bir saat ileri, Sonbaharda bir saat geri alınmak suretiyle yaz saati uygulaması yapılmış ve Ünemli ölçüde tasarruf sağlanmıştır. Nitelikli 22.3.1975-2.11.1975 tarihleri arasındaki son uygulamadan 110 milyon kWh tasarruf edildiği anlaşılmıştır.

Yapımı geciken bazı üretim tesislerinin işletmeye açılmaları, biriktirmeli su santralleri gibi kotlarının işletme kotlarına çıkarılması bulmalarını nedeniyle her ne kadar 1976 yılında elektrik enerjisi ihtiyacı büyük bir sıkıntıya düşülmesizsin karşılanabilecek ise de enterkonnekte sisten üretiminin % 50 kadar bir kısmı dışa bağı bir kaynak olan motorin ve fuel-oil gibi petrol türevleriyle yapıldığından elektrik tükeminde sağlanacak tasarruf bu tür yakıt tükemini de aynı oranda azaltacak, bir netice Ünemli ölçüde döviz tasarrufu sağlayacaktır. Bu itibarla 1976 yılında da yaz saati tatbikatına devam edilme-i uygun mütalâa edilmektedir.

21.3.1976 - 31.10.1976 tarihleri arasında uygulanacak yaz saati rejimiyle 135 milyon kWh kadar bir tasarruf sağlanabileceği ümit edilmektedir.

Bu nedenlerle 21 Mart 1976 Pazar günü saat 02.00 den itibaren bütün yurtta saatlerin bir saat ileri alınması, 31 Ekim 1976 Pazar günü saat 02.00 den itibaren saatlerin bir saat geri alınmasını sağlamak maksadıyla Bakanlar Kurulundan gerekli kararın çıkarılması hususunu tenisierlerine arz ederim.

SAHVER KOBAL

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI
Genel Müdürlüğü
Ankara

030 18 01 02 348 115 20

2

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

Tablo 1: Osmanlı'dan Günümüze Yaz ve Kış Saati Uygulamaları (1919-2014)

Yaz Saatinin Başlangıç Tarihi	Başlangıç Saati ve Uygulama	Yaz Saatinin Bitişi ve Kış Saatinin Başlangıç Tarihi	Kış Saati ve Uygulama
10 Nisan 1919-Perşembe	11'den 12'ye (+1 saat ileri)	2 Ekim 1919-Perşembe	Gece 12'den 11'e (1 saat geri)
1 Mart 1920-Pazartesi	11'den 12'ye (+1 saat ileri)	1 Kasım 1920-Pazartesi	Sabah 1'de 12'ye (1 saat geri)
15 Mart 1921-Salı	12'den 1'e (+1 saat ileri)	1 Kasım 1921-Salı	Sabah 1'de 12'ye (1 saat geri)
15 Mart 1922-Çarşamba	12'den 1'e (+1 saat ileri)	1 Kasım 1922-Çarşamba	Sabah 1'de 12'ye (1 saat geri)
1923 Yılında Yaz Saati Uygulanmamıştır.			
13 Mayıs 1924-Salı	12'den 1'e (+1 saat ileri)	1 Ekim 1924-Çarşamba	Gece 12'den 11'e (1 saat geri)
1 Mayıs 1925-Cumartesi	12'den 1'e (+1 saat ileri)	1 Ekim 1925-Çarşamba	Gece 12'den 11'e (1 saat geri)
1 Mayıs 1926-Cumartesi	12'den 1'e (+1 saat ileri)	1940 Yılına Kadar Yaz Saati Uygulanmamıştır.	
1 Temmuz 1940-Pazartesi	24'te 1'e (+1 saat ileri)	6 Ekim 1940-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)

NURİ GÜÇTEKİN

1 Aralık 1940-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	20 Eylül 1941-Cumartesi 21 Eylül 1941-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri) Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
1 Nisan 1942-Çarşamba	24'te 1'e (+1 saat ileri)	8 Ekim 1945-Pazartesi	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
1 Haziran 1946-Cumartesi	24'te 1'e (+1 saat ileri)	1 Ekim 1946-Salı	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
Ulaştırma Bakanlığı'nın 25.11.1946 tarihli ve 3/5049 sayılı teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun 05.12.1946 tarihli kararı ile Türkiye'de tüm Avrupa ülkeleri ile ortak yaz ve kış saati uygulaması			
20 Nisan 1947-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	5 Ekim 1947-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
18 Nisan 1948-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	3 Ekim 1948-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
10 Nisan 1949-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	2 Ekim 1949-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
16 Nisan 1950-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	8 Ekim 1950-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
22 Nisan 1951-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	7 Ekim 1951-Pazar	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
Ulaştırma Bakanlığı'nın 05.02.1952 tarihli ve 5110-10/26070 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulu'nca 3 Mart 1952 tarihinde ortak yaz ve kış saati uygulaması kaldırılmıştır. 1962 yılına kadar uygulanmamıştır.			

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

15 Temmuz 1962-Pazar	24'te 1'e (+1 saat ileri)	30 Ekim 1963-Çarşamba	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
15 Mayıs 1964- Cuma	24'te 1'e (+1 saat ileri)	1 Ekim 1964-Perşembe	Gece 24'ten 23'e (1 saat geri)
15 Temmuz 1962-1 Ekim 1964 tarihlerinde ileri saat rejimi uygulanmıştır. Bu tarihten sonra Türkiye'de 1973 yılına kadar ileri saat rejimi ya da yaz saati uygulanmamıştır.			
3 Haziran 1973-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	4 Kasım 1973-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
22 Mart 1975-Cumartesi	02.00'de 03.00'e (+1 saat ileri)	2 Kasım 1975-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
21 Mart 1976-Pazar	02.00'de 03.00'e (+1 saat ileri)	31 Ekim 1976-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
03 Nisan 1977-Pazar	02.00'de 03.00'e (+1 saat ileri)	16 Ekim 1977-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
02 Nisan 1978-Pazar	02.00'de 03.00'e (+1 saat ileri)	Kış Saati Uygulanmamıştır.	
31 Temmuz 1983-Pazar	02.00'de 03.00'e (+1 saat ileri)	02 Ekim 1983-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
31 Ekim 1984 Boylam Değişikliği Kararı.		01 Kasım 1984-Perşembe	02.00'de 01.00'e (bir saat geri)
20 Nisan 1985-Cumartesi	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	28 Eylül 1985-Cumartesi	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)

NURİ GÜÇTEKİN

30 Mart 1986-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	28 Eylül 1986-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
29 Mart 1987-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	27 Eylül 1987-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
27 Mart 1988-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	25 Eylül 1988-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
26 Mart 1989-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	24 Eylül 1989-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
25 Mart 1990-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	30 Eylül 1990-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
31 Mart 1991-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	29 Eylül 1991-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
29 Mart 1992-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	27 Eylül 1992-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
28 Mart 1993-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	26 Eylül 1993-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
27 Mart 1994-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	25 Eylül 1994-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
26 Mart 1995-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	24 Eylül 1995-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
31 Mart 1996-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	27 Ekim 1996-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)

YAZ VE KIŞ SAATİ UYGULAMALARININ TARİHÇESİ

30 Mart 1997-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	26 Ekim 1997-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
29 Mart 1998-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	25 Ekim 1998-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
28 Mart 1999-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	31 Ekim 1999-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
26 Mart 2000-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	29 Ekim 2000-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
25 Mart 2001-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	28 Ekim 2001-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
31 Mart 2002-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	27 Ekim 2002-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
30 Mart 2003-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	26 Ekim 2003-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
28 Mart 2004-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	31 Ekim 2004-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
27 Mart 2005-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	30 Ekim 2005-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
26 Mart 2006-Pazar	01.00'de 02.00'ye (+1 saat ileri)	29 Ekim 2006-Pazar	02.00'de 01.00'e (1 saat geri)
25 Mart 2007-Pazar	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	28 Ekim 2007-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)

NURİ GÜÇTEKİN

30 Mart 2008-Pazar	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	26 Ekim 2008-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)
29 Mart 2009-Pazar	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	25 Ekim 2009-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)
28 Mart 2010-Pazar	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	31 Ekim 2010-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)
28 Mart 2011-Pazartesi	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	30 Ekim 2011-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)
25 Mart 2012-Pazar	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	28 Ekim 2012-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)
31 Mart 2013-Pazar	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	27 Ekim 2013-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)
31 Mart 2014-Pazartesi	03.00'te 04.00'e (+1 saat ileri)	26 Ekim 2014-Pazar	04.00'de 03.00'e (1 saat geri)